

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.16>

СУБ'ЄКТИ ПОБУДОВИ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ

Стебловський В.В.,
*аспірант кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: 0009-0000-2946-5459
e-mail: vsteblovskyi@cuspu.edu.ua*

Стебловський В.В. Суб'єкти побудови безпекового середовища в інформаційній сфері: поняття, види.

У статті розглянуто, що суб'єктами побудови безпекового середовища в інформаційній сфері України є система державних органів та організацій, посадових осіб, громадських організацій, громадян, завдання яких здійснювати заходи з забезпечення безпеки у інформаційній сфері. Продемонстровано, що суб'єкти побудови безпекового середовища в інформаційній сфері можна класифікувати в залежності від публічної влади можна вирізнити: державні органи і органи місцевого самоврядування; суб'єкти громадянського суспільства.

Зазначається, що в залежності від охоплення інформаційної сфери вирізняють: об'єднання громадян, громадські організації та інші інститути громадянського суспільства; державні органи: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, інші центральні органи виконавчої влади та органи сектору безпеки і оборони України; засоби масової інформації та комунікації різних форм власності, підприємства, заклади, установи та організації різних форм власності, що здійснюють інформаційну діяльність; наукові установи, освітні і навчальні заклади України.

Висвітлено діяльність основних державних органів, що виконують завдання побудови безпекового середовища в інформаційній сфері. Розглянуто, що провідне місце у системі органів державної влади у сфері інформаційної безпеки займає Верховна Рада України, завдання якої визначити пріоритети в захисті важливих інтересів суб'єктів безпеки, розробка нормативно-правових актів у побудові безпекового середовища в інформаційній сфері.

Схарактеризовано, що Президент здійснює керівництво у сфері інформаційної безпеки держави. Розкрито, що Кабінет Міністрів України, також наділений повноваженнями у інформаційній сфері. Висвітлено повноваження Ради Національної безпеки і оборони України у сфері захисту інформаційної безпеки держави. Продемонстровано завдання Міністерство культури та стратегічних комунікацій України як суб'єкта побудови безпекового середовища в інформаційній сфері.

Ключові слова: суб'єкти побудови безпекового середовища в інформаційній сфері України; Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Рада Національної безпеки і оборони України; Міністерство культури та стратегічних комунікацій України.

Steblovskyi V.V. Subjects of building a security environment in the information sphere: concepts and types

The article considers that the subjects of building a security environment in the information sphere of Ukraine are a system of state bodies and organizations, officials, public organizations, citizens, whose task is to implement measures to ensure security in the information sphere. It is demonstrated that the subjects of building a security environment in the information sphere can be classified depending on the public authority: state bodies and local self-government bodies; civil society subjects.

It is noted that depending on the coverage of the information sphere, the following are distinguished: associations of citizens, public organizations and other civil society institutions; state bodies: the President

of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, other central executive bodies and bodies of the security and defense sector of Ukraine; mass media and communications of various forms of ownership, enterprises, institutions, establishments and organizations of various forms of ownership that carry out information activities; scientific institutions, educational and training institutions of Ukraine.

The activities of the main state bodies that perform the tasks of building a secure environment in the information sphere are highlighted. It is considered that the leading place in the system of state authorities in the field of information security is occupied by the Verkhovna Rada of Ukraine, whose task is to determine priorities in protecting important interests of security entities, and to develop regulatory legal acts in building a secure environment in the information sphere.

It is characterized that the President exercises leadership in the sphere of information security of the state. It is revealed that the Cabinet of Ministers of Ukraine is also vested with powers in the information sphere. The powers of the National Security and Defense Council of Ukraine in the sphere of protecting the information security of the state are highlighted. The tasks of the Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine as a subject of building a security environment in the information sphere are demonstrated.

Key words: subjects of building a security environment in the information sphere of Ukraine; the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the National Security and Defense Council of Ukraine; the Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine.

Постановка проблеми. Створення безпекового середовища є одним із ключових напрямків діяльності держави. Безпекове середовище включає такі елементи: економічну безпеку, соціальну безпеку, екологічну безпеку, політичну безпеку, інформаційну безпеку [1, с. 118]. Інформаційна безпека стає дедалі важливішим елементом безпекового середовища у сучасних реаліях російсько-української війни. На національному рівні у статті 17 Конституції України від 28.06.1996 закріплено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [2]. Як відомо, недостатня захищеність інформаційних ресурсів створює загрози національній та міжнародній безпеці загалом, веде до часткової чи повної втрати державного інформаційного суверенітету. Держава має бути в змозі ефективно протистояти їм, керуючись продуманою комплексною стратегією ефективних скоординованих дій за різними напрямками, цілеспрямовано залучаючи весь арсенал сил і засобів, що є в її розпорядженні [3, с. 113]. Тому поняття та особливості суб'єктів, які беруть участь у створенні безпекового середовища в інформаційній сфері є актуальною темою сьогодення.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженню інформаційної сфери та інформаційної безпеки присвячено наукові праці таких авторів: І.В. Арістової, О.І. Безпалової, О.Г. Данильяна, О.П. Дзьобаня, О.Д. Довгань, О.В. Логінова, І.І. Ломаки, О.І. Липчука, Ю.В. Кобець, Ю.М. Нечипорука, М.М. Присяжнюка, Т.Ю. Ткачука, М.О. Шевчука та інших.

Метою статті є дослідження поняття та видів суб'єктів побудови безпекового середовища в інформаційній сфері.

Виклад основного матеріалу. Структура адміністративно-правового механізму регулювання безпекового середовища в Україні включає сім основних складових компонентів: нормативно-правовий, інституційний, функціональний, інформаційно-аналітичний, ресурсний, контрольно-наглядовий та міжнародно-партнерський. Можна говорити про те, що для створення безпекового середовища в інформаційній сфері потрібно, щоб інформаційна безпека здійснювалась як налагоджений механізм, який складається з взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів.

О.В. Олійник розглядає такі рівні організаційно-функціональної системи забезпечення інформаційної безпеки: перший рівень – стратегічний, загальнодержавний, який включає Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, та полягає у прийнятті політичних рішень, законодавчого і нормативно-правового забезпечення, встановлення порядку міжнародного співробітництва та ін. Другий рівень – організаційно-виконавчий, відомчо-територіальний, який включає центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи та органи судової влади. На вказаному рівні здійснюється організаційне і методичне забезпечення інформаційної безпеки у відповідних галузях та адміністративно-правових утвореннях,

координація і контроль діяльності у сферах відповідальності державно-владних структур. Третій рівень – критично важливі інфраструктури країни, до яких доцільне включення підприємств, установ, організацій, комунікацій національного інформаційного простору та інших об'єктів, управління якими здійснюється з використанням електронно-комунікаційних засобів та інформаційних технологій. Четвертий рівень – рівень суб'єктів невідного характеру, до яких відносяться громадяни України, їх об'єднання, державні і приватні засоби масової інформації [4, с. 219-220].

У системі суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки основна відповідальність за запобігання та усунення загроз, що знижують рівень інформаційної безпеки, покладається на державні органи, які зайняті державним управлінням у сфері національної безпеки. Однак, виходячи з цілей і завдань, закріплених у Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII [5] та Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021 [6], не останню роль у забезпеченні інформаційної безпеки мають відігравати й недержавні структури. Це передбачає наявність комплексної інтеграції зусиль усіх учасників процесу, включно з представниками, як державного, так і приватного секторів, для створення багаторівневої та мультидисциплінарної системи захисту інформації [7, с. 278].

Отже, суб'єктами побудови безпекового середовища в інформаційній сфері України є система державних органів та організацій, посадових осіб, громадських організацій, громадян, завдання яких здійснювати заходи з забезпечення безпеки у інформаційній сфері.

Зазначимо, що суб'єктами побудови безпекового середовища в інформаційній сфері є не тільки державні органи й посадові особи, але й органи місцевого самоврядування, тобто суб'єкти, що наділені публічною владою.

Суб'єкти публічно-правової діяльності є необхідним елементом системи забезпечення національної безпеки взагалі, й інформаційної безпеки зокрема. Наголошуємо, що забезпечення безпеки суб'єктами публічної адміністрації розглядається як фундаментальна провідна функція держави. Тобто органи законодавчої, виконавчої та судової влади, правоохоронні органи, органи місцевого самоврядування – це безпосередній склад системи суб'єктів, що забезпечують національну безпеку нашої держави, інформаційної в тому числі [8, с. 43].

На нашу думку, суб'єкти побудови безпекового середовища в інформаційній сфері можна класифікувати за такими підставами.

Так, в залежності від публічної влади можна вирізнити

- державні органи і органи місцевого самоврядування;
- суб'єкти громадянського суспільства.

В залежності від охоплення інформаційної сфери виділяють

- об'єднання громадян, громадські організації та інші інститути громадянського суспільства;
- державні органи: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, інші центральні органи виконавчої влади та органи сектору безпеки і оборони України;
- засоби масової інформації та комунікації різних форм власності,
- підприємства, заклади, установи та організації різних форм власності, що здійснюють інформаційну діяльність;
- наукові установи, освітні і навчальні заклади України.

До системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в Україні належать такі державні органи: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; Міністерство культури та інформаційної політики України; Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України; Національна поліція України; Служба безпеки України; Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України; Державна спеціальна служба транспорту; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; Збройні Сили України та інші органи виконавчої влади та військові формування, які входять до сектору інформаційної безпеки; судові органи.

Діяльність, що здійснюється суб'єктами адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки, є як найважливішою формою реалізації правового забезпечення інформаційної безпеки, так і функцією даних суб'єктів, яка полягає в реалізації повноважень, наданих цим суб'єктам, з метою вирішення завдань державного управління в сфері забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства та держави.

Розглянемо діяльність основних державних органів, що виконують завдання побудови безпекового середовища в інформаційній сфері.

Провідне місце у системі органів державної влади у сфері інформаційної безпеки займає Верховна Рада України. Її основне завдання – визначити пріоритети в захисті важливих інтересів суб'єктів безпеки, розробка нормативно-правових актів у побудові безпекового середовища в інформаційній сфері. Верховна Рада України здійснює свої функції через законодавче регулювання й контроль за діяльністю органів державної виконавчої та судової влади, їх посадових осіб щодо виконання ними функцій і завдань у сфері національної інформаційної безпеки. Відповідно до п.5 ст.85 Конституції України від 28.06.1996 року № 254/96-ВР до повноважень Верховної Ради України належить визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [2]. Отже, Верховна Рада України формує державну політику в інформаційній сфері, в тому числі.

Главою держави є Президент України. Відповідно до п. 17 ст. 106 Конституції України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР Президент «...здійснює керівництво у сферах національної безпеки і оборони України» [2] Таким чином, в межах своїх повноважень він створює, реорганізовує, ліквідує органи виконавчої влади, визначає їх функції та завдання, видає укази і розпорядження, які визначають побудову інформаційної сфери. На підставі цього Президент здійснює керівництво у сфері інформаційної безпеки держави, у тому числі в сфері забезпечення інформаційного суверенітету та національної безпеки як важливих складових національної безпеки. Він створює, реорганізовує та ліквідує окремі органи виконавчої влади, визначає їх функції та основні завдання. Правовою формою реалізації волі Президента України є укази і розпорядження, у тому числі й ті, що стосуються функціонування та розвитку інформаційної сфери [9, с. 150].

Вищим органом виконавчої влади є Кабінет Міністрів України. Відповідно до статті 116 Конституції України від 28.06.1996 року він наділений такими повноваженнями у інформаційній сфері: забезпечення проведення державної інформаційної політики (пп. 1 та 3), вжиття заходів щодо захисту інформаційних прав і свобод громадян (п. 2), розробка і здійснення загальнодержавних програм щодо розвитку інформаційної сфери (п. 4), передбачення при формуванні державного бюджету коштів на різного роду заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки (п. 6), загальна координація діяльності органів виконавчої влади щодо захисту інформаційної безпеки (п. 9) тощо [2].

Державним органом, що має важливі повноваження у сфері захисту інформаційної безпеки є Рада Національної безпеки і оборони України. Відповідно до статті 107 Конституції України Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони [2]. Стаття 3 ст. 3 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05.03.1998 р. № 183/98- ВР визначає такі функції Ради Національної безпеки і оборони України: внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [10]. Зазначаємо, що Рада національної безпеки і оборони України також відіграє провідну роль у захисті безпекового середовища в інформаційній сфері. Крім того, в структурі Ради національної безпеки і оборони України є Центр протидії дезінформації, утворений її Рішенням «Про створення Центру протидії дезінформації» від 11.03.2021 р. № 106 [11].

Можна стверджувати, що спеціальним органом державної влади, що безпосередньо здійснює функції з побудови безпекового середовища в інформаційній сфері є Міністерство культури та інформаційної політики України. Відповідно до Положення про Міністерство культури та стратегічних комунікацій України від 16.10.2019 № 885 є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інформаційного суверенітету України (у частині повноважень з управління цілісними майновими комплексами державного підприємства «Мультимедійна платформа іномовлення України» та Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ») та інформаційної безпеки [12].

В сфері інформаційної безпеки Міністерство культури та стратегічних комунікацій України реалізує наступні заходи: розробляє заходи щодо запобігання внутрішньому і зовнішньому інформаційному впливу, який загрожує інформаційній безпеці держави, суспільства, особи; розробляє плани заходів щодо сприяння незалежності засобів масової інформації, захисту прав журналістів та споживачів інформаційної продукції; організовує проведення досліджень впливу результатів діяльності засобів масової інформації на суспільну свідомість; сприяє дотриманню в Україні свободи слова; розробляє та вносить на розгляд Кабінету Міністрів України програмні документи у сфері захисту інформаційного простору України від зовнішнього інформаційного впливу; забезпечує моніторинг інформації у вітчизняних та іноземних засобах масової інформації; забезпечує організацію та проведення мистецьких конкурсів з метою реалізації культурно-мистецьких проєктів, спрямованих на здійснення заходів у сфері захисту національного інформаційного простору; вживає заходів до захисту прав громадян на вільний збір, зберігання, використання і поширення інформації, зокрема на тимчасово окупованих територіях, відповідно до покладених на МКСК завдань; вживає разом з іншими органами державної влади заходів до захисту неповнолітніх від негативного впливу інформаційної продукції, зокрема аудіо- і відеопродукції, яка становить загрозу суспільній моралі або може зашкодити фізичному, психічному чи моральному розвитку неповнолітніх; надає методичну та практичну допомогу засобам масової інформації у сфері інформаційного суверенітету України (у частині повноважень з управління цілісним майновим комплексом Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ») та інформаційної безпеки [13]. Міністерство культури та інформаційної політики України відіграє критичну роль у захисті та розвитку інформаційного суверенітету країни. Через свої різноманітні ініціативи та програми, МКІП зміцнює інформаційну безпеку, підтримує незалежність ЗМІ, захищає права журналістів і споживачів інформаційної продукції, та сприяє дотриманню свободи слова. Заходи, що вживаються Міністерством, спрямовані на формування в межах країни стійкого національного інформаційного простору [7, с. 281].

Висновки. Отже, суб'єктами побудови безпекового середовища в інформаційній сфері України є система державних органів та організацій, посадових осіб, громадських організацій, громадян, завдання яких здійснювати заходи з забезпечення безпеки у інформаційній сфері. Суб'єкти побудови безпекового середовища в інформаційній сфері можна класифікувати в залежності від публічної влади на: державні органи і органи місцевого самоврядування; суб'єкти громадянського суспільства. В залежності від охоплення інформаційної сфери виділяють: об'єднання громадян, громадські організації та інші інститути громадянського суспільства; державні органи: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, інші центральні органи виконавчої влади та органи сектору безпеки і оборони України; засоби масової інформації та комунікації різних форм власності, підприємства, заклади, установи та організації різних форм власності, що здійснюють інформаційну діяльність; наукові установи, освітні і навчальні заклади України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стебловський В.В. Поняття, принципи та складові безпекового середовища як об'єкта адміністративно-правового регулювання. *Наукові записки. Серія: Право*. 2023. № 15. С. 116–121.
2. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Ломака І.І., Липчук О.І., Кобець Ю.В. Інформаційна безпека держави: теоретико-методологічні засади та особливості в умовах збройного конфлікту. *Регіональні студії*. 2022. № 31. С. 113–118.
4. Олійник О.В. Теоретико-методологічні засади адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки України: монографія. К.: Укр. Пріоритет, 2012. 400 с.
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018. № 31. Ст. 241.
6. Стратегія інформаційної безпеки, затверджена Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n5>.

7. Крупнова А.О. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2024. Випуск 83. Ч. 2. С. 277–287.
8. Адміністративне право. Загальна частина: Мультимедійний навчальний посібник. Національна академія внутрішніх справ. Київ. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/ adm_pravo_zch/nm/lec1.html.
9. Березовська І.Р. Суб'єкти у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 10. С. 148–153.
10. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Про створення Центру протидії дезінформації РНБО; Рішення від 11.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015525-21#Text>.
12. Положення про Міністерство культури та інформаційної політики України, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2019 р. № 885. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-%D0%BF#Text>.
13. Стратегічні комунікації. *Міністерство культури та стратегічних комунікацій України*. URL: <https://mcsc.gov.ua/informatsiyna-polityka-ta-bezpeka>.